EELDROP AND APPLEPLEX

Переклад : Остап Дзондза

I

Їлдроп та Еплпликс винаймали два маленькі покої у сумнозвісній дільниці міста. Сюди вони часом приходили коли спадала ніч, тут вони часом ночували, а переночувавши, варили вівсянку і зникали вранці, кожен у своєму, відомому тільки йому керунку. Деколи вони спали, та частіше розмовляли, чи теж дивилися у вікно.

Вони свідомо вибрали саме цю дільницю і це помешкання. Бо є дільниці, що неприємні через шум, а є дільниці, що неприємні через тишу, і Їлдроп та Еплпликс воліли ті другі, неприємніші. То була підозріла вулиця, де вікна на будинках були важко зашторені; і понад тим нависала хмара респектабельности, яка щось таїла піднизом. А ще вона мала ту перевагу сусідства бурхливіших дільниць, котрі лежали поруч, а з вікон Їлдропа та Еплпликса відкривався вид на поліційну стацію, розміщену через дорогу. Вже той поодинокий факт у їхніх очах був дуже привабливим. Часами вуличну тишу проривало; щоразу, як затримували правопорушника, хвиля захвату пробігала поздовж вулиці та розбивалася об двері поліційної стації. Тоді, мешканці вулиці, бувало, виплентувалися у своїх домашніх халатах на східці будинків: далі нетутешні перехожі спинялися і стояли у своїх кепках ще довгий час по тому, як того бідаку-злочинця поглинала темниця. Тоді Їлдроп та Еплпликс могли нагло припинити свою дискусію та ринутись назовні аби змішатися з юрбищем. Кожен із них тримався своєї тактики запитувань. Еплпликс, маючи неабиякий дар порозуміння з нижчими клясами, незалежно від статі, опитував розглядачів, і переважно видобував змістовні та неспівставні розповіді; Їлдроп дотримувався пасивнішої поведінки: дослухаючись до розмов людей між собою, він вписував до своєї пам'яти їх клятви, пишноту висловлювань, розмаїті манери

пінитися, а теж волання жертви з нутрощів будівлі суду. Коли юрба розпосіялася, хто куди, Їлдроп та Еплпликс верталися до своїх покоїв: Еплпликс уводив результати своїх запитувань до великих записників, куди кожен випадок вносився відповідно до свого характеру — від A (adultery — подружня зрада) до Y (yeggmen — вламання до помешкань). Сповнений міркувань, Їлдроп курив. Теж можна додати, що Їлдроп був скептиком, і мав смак до містицизму, а Еплпликс був матеріялістом, і мав схильність до скептицизму; а ще Їлдроп мав богословську освіту, а Еплпликс студіював науки фізичні та біольоґічні.

І був у них спільний мотив, який спонукав Їлдропа та Еплплекса отак відмежовувати себе час від часу від своїх щоденних зарібкових занять, та від звичних суспільних занять. Обидвоє намагалися втекти не від звичности, респектабельности, чи домашнього затишку, а від районів надмірно обвішаних ярликами, сприйнятих-як-належне і вкрай упорядкованих, і — висловлюючись мовою людей, котрих вони стрімилися уникати — обидвоє бажали "охопити людську душу в рамах її конкретної особистости."

"Чому," запитався Їлдроп, "той жирний Іспанець, який сидів із нами за столом цього вечора, і періодично зацікавлено дослухався до нашої розмови, чому він сам на мить став для нас з тобою об'єктом уваги? Він мав салфетку, заправлену під підборіддям, видавав неприємні звуки під час їдження, а його кришення хліба товстими пальцями мене сильно денервувало: він мав на собі камізельку _cafe au lait_ (*1*), і чорні мешти з коричневими носиками. Він був гнітюче хтивим і вульґарним; належав до певного типу, і міг легко бути клясифікований у будь-якому місті провінційної Іспанії. А все ж за деяких обставин — коли ми обговорювали одруження, а він раптово нахилився уперед та викликнув: "Я сам якось був одружений" — ми могли би виокремити його з його клясифікації, раз і назавжди і поглянути на нього як на істоту неповторну; як на душу, щоправда незначущу, зі своєю історією. Власне ці моменти ми цінуємо, бо лише вони є розвінчуючими. Преціньь кожна життєдайна правда не надається на те, аби її застосувати до ще одного випадку: властиве є неповторним. Може тому воно так знехтуване: бо ж

є непотрібним. Те, що ми дізналися про того Іспанця, те не можемо застосувати до якогось іншого Іспанця, ані навіть воскресити у словах. Разом із занепадом ортодоксального богослов'я і його гідної поцінування теорії душі зникла теж неповторна впливальність подій. Людина важлива тільки якщо її клясифікують. В тому немає траґедії, або ж не бачимо то як траґедію, а то є то саме. Ми говорили про молодого Бістуїка, який три місяці тому пошлюбив покоївку своєї матері, а тепер є свідомий того факту. Хто в тій справі поціновує правду? Не родичі, бо вони лише зрушені приязню, з огляду на інтереси Бістуїка, і здебільшого з огляду на їхнє успільнене почуття сімейної ганьби. Не чужак із помічними та поміркованими думками, який розглядає то все лише як доказ на користь необхідности реформи закону про розлучення. Бістуїкові відведене місце поміж нещасливо одружених. Але те, що Бістуїк відчуває, щойно прокинеться уранці — а то є найважливіший факт — того не може відчути жодний відокремлений чужак. Всі нехтують страшно значущим фактом краху життя людини. Чоловікам дозволено бути щасливими чи жалюгідними виключно у своїх клясах. Ось, на Ґопсам Стріт чоловік замордував свою коханку. Важливий факт полягає у тому, що для того чоловіка дія та є дією назавше і у тому, що протягом того невеликого відрізку часу який йому дано ще прожити, він вже є мертвим. Він вже є в іншому світі, відмінному від нашого. Він перетнув кордон. Важливо те, що була скоєна дія, яку не можна скасувати — таку можливість ніхто з нас не усвідомлює аж доки сам не зіткнеться з нею. Для сусідів того чоловіка важливий факт полягає у тому, за допомогою чого саме він зАбив її? І докладно о котрій годині? І хто виявив тіло? Для "просвітницької публіки" випадок той є просто свідченням до справи Питання Випивки чи Безробіття, чи якоїсь іншої катеґорії речей, яку слід піддати реформі. Але середньовічний світ, наполегливо вимагаючи вічности покарання, висловлював щось ближче до правди."

"Те що ти кажеш," відповів Еплпликс, "користується моєю зміреною підтримкою. Припускаю, що у випадку Іспанця, та й у багатьох інших випадках котрі привернули нашу увагу біля входу до поліційної стації, _те_ що ми схоплюємо в ту мить чистого спостереження котрою ми

гордимося, є не чужим принципові класифікації, а чимось глибшим за неї. Ми могли би, якби забажали, викласти блискучий критичний нарис на тему вдачі провінційного Іспанця, чи на тему деституції (благодійники називають цим словом злидні), чи на тему помешкань для працюючих повний робочий день жінок. Але не в тому наш намір. Ми прагнемо досвіду лише в тих окремих центрах у яких він є неприємним. Ми уникаємо клясифікації. Ми не заперечуємо її. Але коли людину клясифікують, щось втрачається. Більша частина людей живе, послуговуючись паперовою валютою, тобто термінами, так-сяк придатними для опису розмаїття реальности, але ніколи не є свідками самого процесу чеканки нових слів, словотвору."

"Я сказав би навіть більше," мовив Їлдроп. "Більшість людей не тільки не володіє мовою, що здатна виражати щось більше за узагальнення людей; більшість в основній своїй масі не бачить у собі чогось іншого крім узагальнених людей. Вони перш за все є урядовими чиновниками, чи опорою церкви, діячами трейд-юніонів, поетами, чи безробітними; така каталоґізація не лише влаштовує інших людей з практичних міркувань, вона теж є прийнятною для них самих і їхнього "духовного життя". Багато з них у жодній ситуації не можуть глянути реально на речі. Коли Уолстріп одружувався, я певен що він сам собі сказав: "Цим я звершую союз двох найліпших сімей Філядельфії."

"Питання в тому," мовив Еплпликс, "що має стати нашою філософією. Це питання слід вирішити відразу. Пані Гауеґзден радить мені почитати Берґсона. Він дуже цікаво описує будову жаб'ячого ока."

"Зовсім ні," перебив його колєґа. "Наша філософія тут цілковито недоречна. Засадничим є те, що наша філософія повинна брати начало з нашої точки зору, ане опиратися на себе саму з метою пояснити нашу точку зору. Філософія інтуїції має найменші шанси стати інтуїтивною. Ми мусимо уникати якоїсь ексклюзивної плятформи.

"Але принаймні," мовив Еплплекс, "ми є..."

"Індивідуалісти. Ні!! Ми не є теж анти-інтелектуалісти. Ці два слова є етикетками. "Індивідуаліст" є складовою натовпу так само як і будь-яка інша людина: а натовп індивідуалістів є найнеприємнішим з усіх, бо має найменше характеру. Ніцше був людиною натовпу, так само як Берґсон є інтелектуалістом. Ми не можемо уникнути якоїсь етикетки, але хай вже та етикетка буде такою, що не несе відмінности, і такою що не викликає самосвідомість. Важливо аби ми знайшли прості етикетки, і більше не використовували їх. У своєму приватному житті, зізнаюся тобі, я є банківським клерком..."

"І згідно з твоєю власною точкою зору, тобі випадає мати дружину, троє дітей і будинок з овочевими грядками у передмісті," сказав Еплпликс.

"Власне так воно і є," відмовив Їлдроп, "але я не вважав за потрібне раніше згудувати в розмові про цю біоґрафічну подробицю. Оскільки зараз є суботній вечір, мені настав час повертатися у своє передмістя. Завтрішній день проведу на тих грядках..."

"А я відвідаю пані Гауеґзден," пробурмотів Еплпликс

II

Передмістєвий вечір був сірий та жовтий в неділю; сади біля будиночків по правий і по лівий бік були пишно порослі плющем, і високою травою, і кущами бузка. Тропічна зеленява Південного Лондону була відтінена сірявою вгорі і заплiснявіла внизу; теплисте повітря роїлося мухами. Їїлдроп, біля вікна, з приємністю заакцептував кіптявий запах бузка, ґрамофони, хор Баптистської церковці та сцену трьох дівчаток які грали в карти на сходах поліційної стації.

"В таку ніч як оця," мовив Їїлдроп, "Я часто думаю про Шехерезаду, і мені цікаво що з нею сталося."

Еплпликс безмовно встав і підійшов до файлів які містили документи для його "Дослідження Теперішнього Суспільства". Він витягнув файл із позначкою _Лондон_ з-поміж файлів _Барселона_ і _Бостон_, куди його неправильно поклали були, та швидко погортав сторінки. "Та леді, яку ти згадав," відреаґував він врешті, "І яку я вніс до списку не під літерою "Ш" але яко Едіт, інакше звана Шехерезадою, залишила небагато речових свідчень до моєї диспозиції. Ото маємо старий рахунок за прання білизни який вона залишила аби ти оплатив, чек підписаний нею і позначений R/D (*2*), лист від її матері з Гонолулу (на розґрафленому папері), вірш написаний на ресторанному рахунку — "До Аттіс" — і лист від неї самої, на найліпшому кореспонденційному папері Леді Екуістрип, в якому містилася певна компрометуюча, але дуже цікава інформація про Леді Екуістрип. Далі тут ще є декілька моїх власних спостережень на двох аркушах А4."

"Едіт," пробурмотів Їлдроп, який неуважно слухав цей перелік, "Цікаво що з неї виросло. "Не насолода, а насиченість життям ... завжди палати як незгасиме полум'я самоцвіту," такими були її слова. Що за допитливість та пристрасть до досвіду! Напевно то полум'я вже встигло вигоріти."

"Ти є зле поінформований," серйозно сказав Еплпликс, "Едіт часом обідає з пані Гауеґзден, котра мені розказує, що її пристрасть за досвідом привела її до Російського піяніста у Bayswater. Також кажуть що вона є частим відвідувачем Анархістських Чайних Клубів, і переважно її можна знайти увечері в _Cafe de l'Orangerie_."

"Ну," відповів Їлдроп, "Зізнаюсь, я волію міркувати про те, що з неї виросло. Не маю бажання думати про її майбутнє. Шехерезада на старості літ! Я уявляю як вона колись пухкенька, з великими персами, світлим волоссям, мешкатиме в маленькій квартирці з покоївкою, прогулюватиметься Парком із пекінесом, катається на машині з біржевим брокером-жидом. І матиме дикий апетит до ідження та питва, у той час як апетит до всього решти в неї вже зникне, ніякого апетиту вже не буде в неї крім ненаситного апетиту до марноти; і буде вона

кататися на двох великих ногах; кататися на спортивних авто; і докотиться до свого діябетичного кінця на морському курорті."

"І тільки тепер ти побачив як це яскраве полум'я спалює себе," промовив Еплпликс, "Тепер маєш можливість спостерігати за тим, як воно стрімко вигасає, а це підтверджує той факт що твоя візія ґрунтувалася на уяві, ане на відчутті. І та пристрасть до досвіду — ти напевно надалі залишився незламним пре-Рафаелітом (*З*) раз віриш у це? Чи якась реальна особа, яка має справжні ресурси інстинкту, коли-небудь могла би повірити в існування пристрасті до досвіду? Пристрасть до досвіду є критикою щирого, і вченням, що властиве лише людям театральної поведінки. Пристрастна людина може мати пристрасть до того чи тамтого, але не до досвіду. Але Маріус, дез Ессент, Едіт... "

"Але поміркуй," сказав Їлдроп, котрий був уважний тільки до фактів з Едітиної історії, і очевидно не вловив суті Еплпликсових коментарів, "над її незвичайною кар'єрою. Донька піянінного налаштовувача з Гонолулу, вона добилася стипендії для навчання в Каліфорнійському Університеті, який вона закінчила на червоний диплом зі спеціяльності Соціяльна Етика. Потім вона пошлюбила знаменитого професійного більярдиста із Сан Франсиско, будучи з ним знайома дванадцять годин, прожила з ним два дні, записалася в хор для музичних комедій і отримала розлучення в Неваді. Кілька років потому вона з'явилася в Парижі і всі Американці та Анґлійці, які були відвідувачами Кафе дю Дом знали її як Панна Шорт. Потім вона випливла в Лондоні як Пані Ґріфітс, видала там томик віршів, і була прийнята до кількох нам відомих осередків. І натепер, я все ще дотримуюся думки, що вона зникла з суспільства взагалі."

"Я згадую Шехерезаду," мовив Еплпликс, "так як я згадую Бірдовий крем із чорносливом у пансіонаті Блумзбері. Я не маю наміру презентувати Едіт як просто непорядну особу. Вона не є теж траґічною фіґурою. Я хочу знати чому вона не попадає. Я не можу загалом проаналізувати її за "комбінацією відомих елементів але мені теж не вдається торкнутися чогось твердо неаналізувабельного."

"Чи можливо що Едіт, всупереч своєму романтичному минулому, впевнено виконує якусь свою мету? Чи є її переселення та ексцентричності ознакою якоїсь невідомої нам послідовності дій? Я знаходжу в ній певну величину розсудливої спостережливості, прекрасний резерв критичності, але не можу сполучити це все докупи у якусь своєрідну візію. Її сарказм, від котрого страждають її друзі, є симпатичний, але я сумніваюся що він є чимось більшим за спробу викшталтувати себе ззовні, піддаючи себе впливові ворожого ставлення, з метою підкреслити своє усамітнення. Всі кажуть про неї, ‘Яка вона бездоганно непроникна!'. Маю підозру, що там, усередині є лише сум'яття запорошеного піддашшя."

"Я тестую людей," мовив Їлдроп, "за тим як я уявляю собі щойно вставшими з ліжка вранці. Я не звертаюся до спогадів коли уявляю собі Едіт, яка прокидається посеред кімнати, довкола порозкидувані одяг, ґазети, косметика, листи і кілька книжок, запах _Violettes de Parme_ і тютюновий штин. Сонячне світло пробивається крізь поламані жалюзі, а поламані жалюзі стримують сонце аж поки Едіт змушує себе звернути увагу на прихід нового дня. Тимнеменш та візія не є для мене дуже болюча. На мою думку, вона є митцем, у якого нема ані грама мистецької сили."

"Мистецького темпераменту—" почав Еплпликс.

"Нє, не то." Їлдроп вихопив у нього нагоду висловитися. "Я маю на увазі що митця тримає докупи робота яку він робить; забери від нього його роботу і він або розпадеться або затвердне. Митець не має інших зацікавлень крім своєї роботи. І є ще, ти казав, люди які представляють матеріял для митця. Тепер, Едітиний вірш "До Аттіс" доказує без тіні сумніву той факт що вона не є митцем. З іншого боку я часто думав про неї, як наприклад цьоговечір, як про особу яка представляє можливості для поетичних цілей. Але люди які можуть бути матеріялом для мистецтва мусять мати у собі щось несвідоме, щось що вони не до кінця усвідомлюють чи розуміють. А Едіт, незважаючи на те, що називають її непроникною маскою, представляє себе аж надто добре. Я не можу

використати її — вона вже сама себе використовує по повній. Частково з тої самої причини, на мою думку, їй не вдається бути митцем: вона взагалі не живе з інстинкту. Митець є в дечому рибаком і з сітями, він живе милістю вражень, а інша його половина дозволяє щоб це відбувалося заради того, аби використати нещасне створіння. Але в Едіт поділ має місце лише посеред раціональної, холодної і об'єктивної частини митця, яка ділиться навпіл. Її матеріял, тобто її досвід, вже є продуктом розуму, продуктом, що перетравлений розсудком. Отже Едіт (лише щойно то усвідомив) є направду найвпорядкованішою особою на світі, і найраціональнішою. З нею нічого не трапляється; все що трапляється, є справою її рук."

"І звідси теж," продовжив Еплпликс, вловивши ниточку,

"Едіт є найнеоб'єктивнішою з-поміж усіх людей, бо ж бути об'єктивним означає бути відділеним від свого Я, стати збоку і холодно піддати критиці власні пристрасті та мінливості. Але у випадку Едіт критик тренує воїна."

"Едіт не є нещасна."

"Вона напевно є невдоволена."

"Але знову ж таки кажу, вона не є траґічна: надто вона раціональна. І в її кар'єрі нема проґресії, нема спаду чи виродження. Її стан є раз і назавжди. Катастрофа є і її не буде."

"Але я змучений. Мені все ще цікаво що спільного мають Едіт та Пані Гауеґзден. Це породжує бажання обговорити (хоч ти можливо не прочуваєш асоціятивного зв'язку) Сетс та Суспільство, предмет яким ми можемо зайнятися завтра увечері."

Еплпликс мав дещо збентежений вигляд. "Я маю обідати з пані Гауеґзден," сказав він. "Але думаю що матиму час порозмірковувати на ту тему до нашої наступної зустрічі."

ПРИМІТКИ

(*1*) cafe au lait a) гаряча кава, яку подають із гарячим або пастеризованим молоком у співвідношенні 1:1 ; б) світлокоричневий колір

"cafe" пишеться з Французьким діякритичним значком accent grave над "е", але значок той не відображається на цій сторінці з технічних причин.

(*2*) R/D = refer to drawer — зверніться до того, хто видав вам чек

(*3*) Пре-Рафаелітизм, або рух перед-Рафаелітів, розпочинається у 1848 як протест проти традиційного мистецтва і літератури. Група Лондонських митців, поетів та інтелектуалів сформували "братство", присвячене відтворенню того типу середньовічного мистецтва, яке існувало перед Відродженням. Отже, вони взяли свою назву від Рафаеля (1483-1520), найпершого Італійського митця епохи Відродження. Як і поети-Романтики, Рафаеліти зміряли повернути дух простої відданості природі та прив'язаності до природи. Тому вони відкидали сучасність, масове виробництво і урбанізацію. Творам перед-Рафаелітських письменників властивий інтерес до лицарства, витонченого кохання, балад, архаїчного стилю мови, живописні якості та візуальні образи. http://web.cn.edu/kwheeler/lit_terms_P.html